

Průmysl

Těžební průmysl

Členění průmyslu

těžební (těžba nerostných surovin)

energetický (výroba elektrické energie)

zpracovatelský: těžký (hutnictví, těžké strojírenství, chemický průmysl)

lehký neboli spotřební (lehké strojírenství, průmysl textilní, kožedělný, sklářský, potravinářský)

Hlavní odvětví zpracovatelského průmyslu:

- a) hutnictví železa a neželezných kovů
- b) strojírenský, elektrotechnický a elektronický
- c) chemický, farmaceutický, petrochemický, gumárenský
- d) textilní, oděvní, kožedělný
- e) sklářský, keramický, stavebních hmot
- f) dřevařský, nábytkářský
- g) papírenský, polygrafický
- h) potravinářský
- i) ostatní odvětví

Která odvětví řadíme mezi **tradiční, útlumová, moderní**?

Jak se liší odvětvová skladba průmyslu v zemích více a méně vyspělých?

Jak se liší v těchto zemích podíl zaměstnaných v průmyslu?

Průmysl

Co rozumíme pod pojmem **lokalizační faktory**?

Ke každému faktoru uveďte příklad průmyslového odvětví:

suroviny

voda

energie

doprava

pracovní síla

spotřeba

kapitál

životní prostředí

Uveďte **hlavní průmyslové oblasti světa**:

Průmysl

Co rozumíme pod pojmem **lokalizační faktory**?

Ke každému faktoru uveďte příklad průmyslového odvětví:

suroviny	hutnický, dřevařský, cukrovarnictví
voda	chemický, papírenský
energie	chemický, výroba hliníku
doprava	hutnický
pracovní síla	spotřební průmysl
spotřeba	spotřební průmysl
kapitál	moderní obory
životní prostředí	hutnický, chemický

Uveďte **hlavní průmyslové oblasti světa**:

USA a Kanada, Evropa, východní Asie, Rusko

Těžební průmysl

paliva (energetické suroviny:
ropa, zemní plyn, uhlí)

rudy (železná ruda, rudy barevných kovů)

suroviny nerudné:

např. chemické (síra, soli, fosfáty)

stavební (stavební kámen, písek)

3

Jaké je rozmístění nerostných surovin na Zemi?

Jmenujte příklady států, které mají:

- značné zásoby různých nerostných surovin, které mohou vyvážet nebo si je tzv. šetří
- svou ekonomiku založenou na vývozu jedné významné nerostné suroviny
- jsou závislí na dovozu podstatných nerostných surovin

Ropa

S pomocí odkazu <http://world.bymap.org/index.html> zjistěte: Které státy mají největší produkci, spotřebu, export, import a rezervy ropy.

Porovnejte s odkazem

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html#2173>

(zvolte oil, následuje spotřeba, export, import, produkce, prokázané rezervy).

Zjistěte, které státy s velkou produkcí ropy

- ropu především vyvážejí
- mají značnou spotřebu ropy, ale ropu také vyvážejí
- mají značnou spotřebu ropy a dokonce ji částečně i dovážejí

Které státy mají vysoké prokázané zásoby ropy?

Podívejte se na stránky:

<http://www.petroleum.cz/index.aspx>

<http://is.muni.cz/do/ped/kat/fyzika/autem/index.html>

na odkazy: těžba, doprava, zpracování ropy.

Ropa

těžba	spotřeba	vývoz	dovoz	rezervy
USA	USA	Rusko	EU	S. Arábie
EU	EU	EU	USA	Venezuela
Čína	Čína	Nizozemsko	Nizozemsko	Kanada
Rusko	Japonsko	S. Arábie	Singapur	Írán
Indie	Indie	Indie	Japonsko	Irák

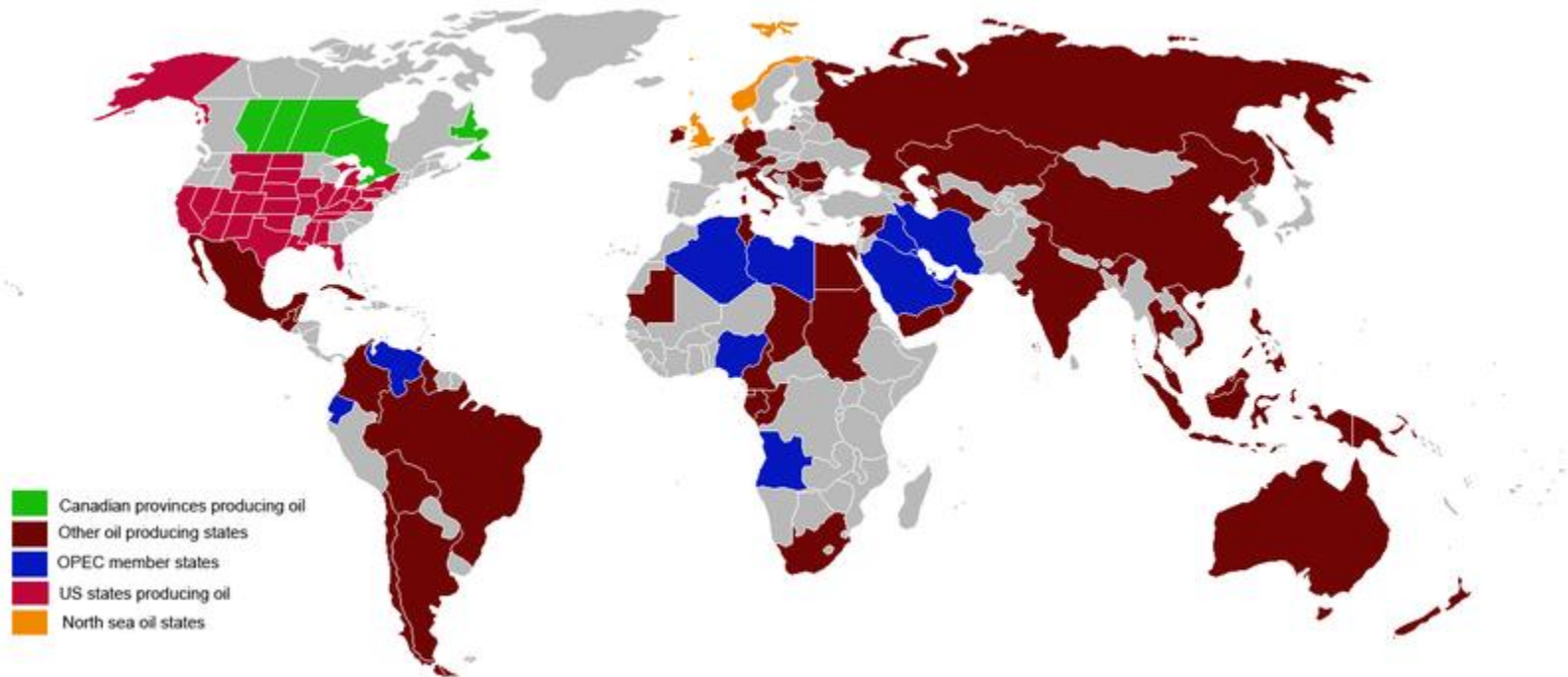
Údaje o ropě, rok 2014

Zdroj: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html#O>

Ropa

Jmenujte hlavní oblasti těžby ropy.

Které státy ropu těží, které vyvážejí, které zpracovávají?

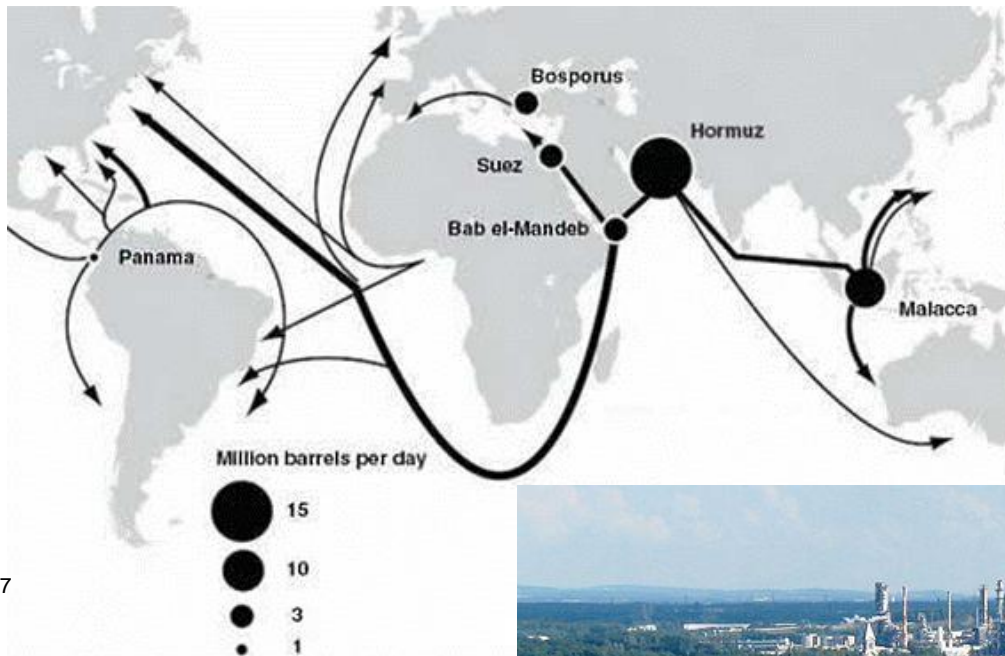

Ropa

Data o těžbě, spotřebě, exportu a importu ropy lze získat též na stránkách:

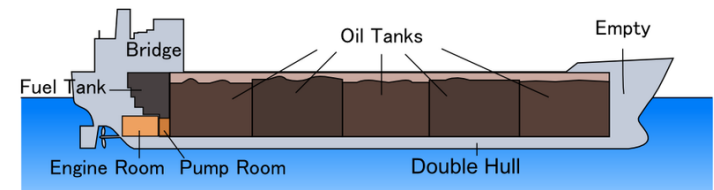
<http://www.eia.gov/countries/>

Podle mapky popiš významné průplavy, kterými se přepravuje ropa:

7

Oil tanker (side view)

8

<http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=330#>

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Oil_tanker_%28side_view%29.PNG

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pano_Raffinerie_Jean-Gaulin.jpg?uselang=cs

9

Ropa – vývoz, dovoz

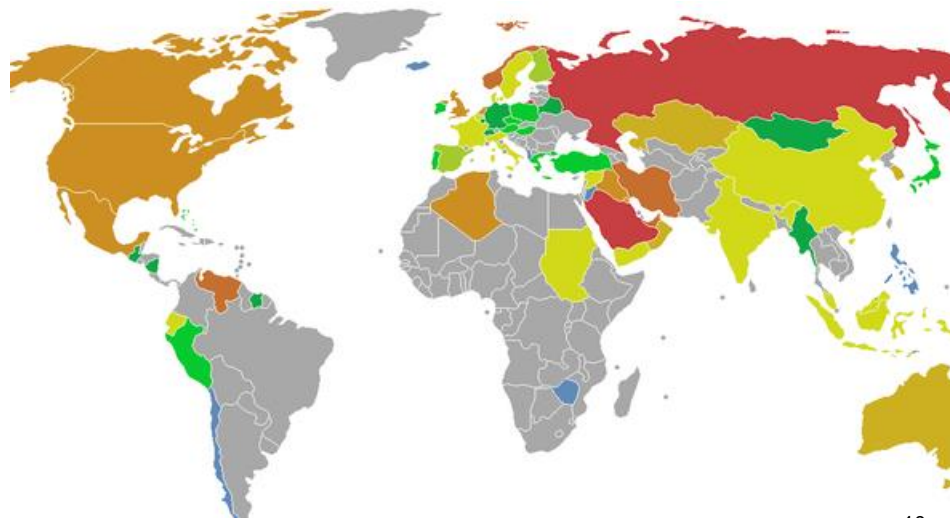
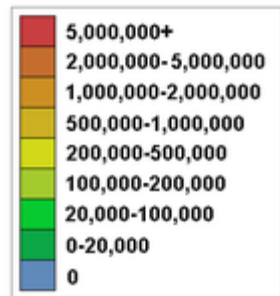
Podle mapek zhodnoťte,
které státy:

- těží a vyvážejí ropu
- dovážejí ropu

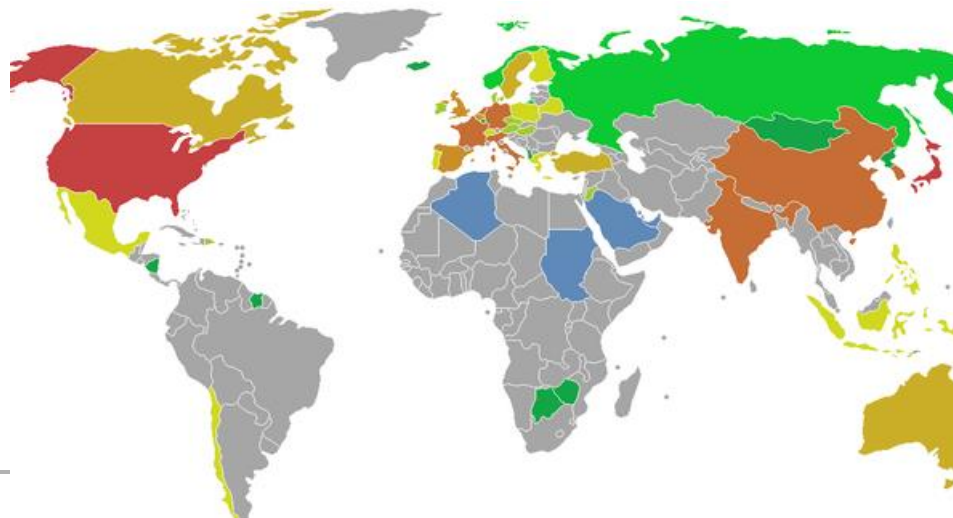
Podívejte se na odkazy:

<http://www.celysvet.cz/poradi-statu-ropa---vyvoz>

<http://www.celysvet.cz/poradi-statu-ropa---dovoz>

10

11

Ropa - těžba

Jmenujte významné oblasti těžby ropy ve světě.

Podívejte se na stránky:

<http://www.petroleum.cz/ropa/vyskyt-ropy-soucasnost.aspx>: mapa

<http://stratoil.wikispaces.com/Maps>

Severní Amerika:

Texas, Kalifornie, Aljaška, Mexický záliv,
Kanada – Athabasca

Perský záliv:

Saúdská Arábie, Kuvajt, Irák, Írán

Kaspické moře:

Ázerbajdžán, Kazachstán

Rusko:

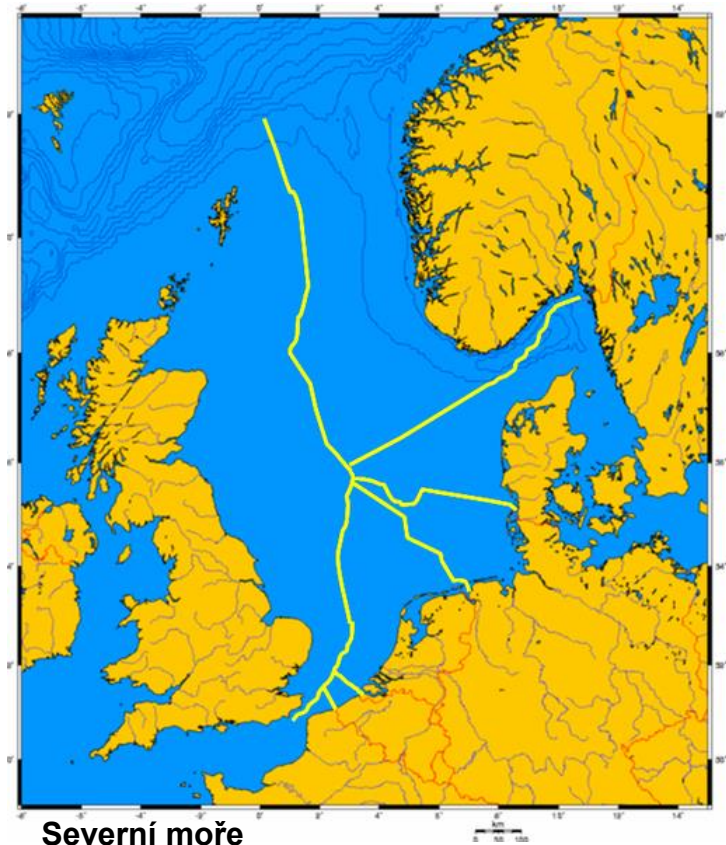
Volžsko – Uralská oblast,
Západní Sibiř, Sachalin

Severní moře: Británie, Norsko, Dánsko

Jižní Amerika: Venezuela, Ekvádor

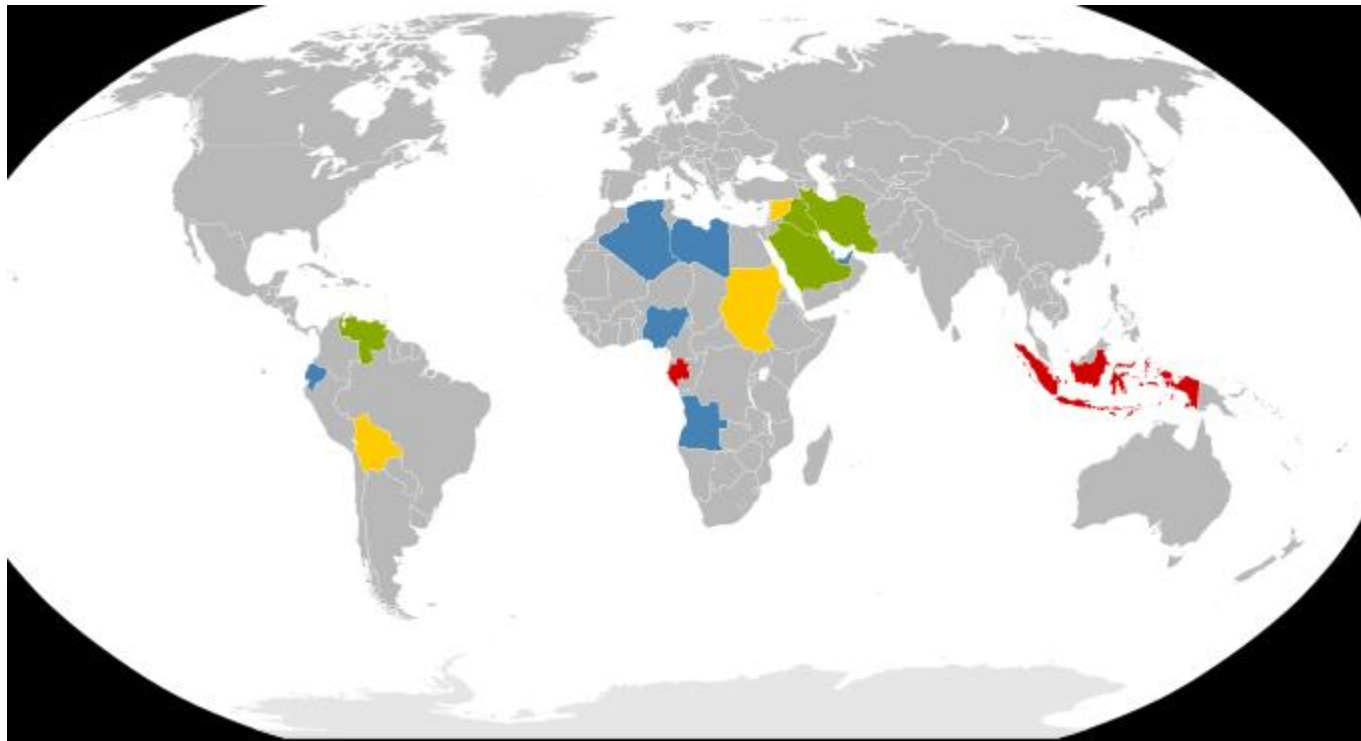
Afrika: Alžírsko, Libye, Gabon

Sundský šelf: Indonésie

Ropa

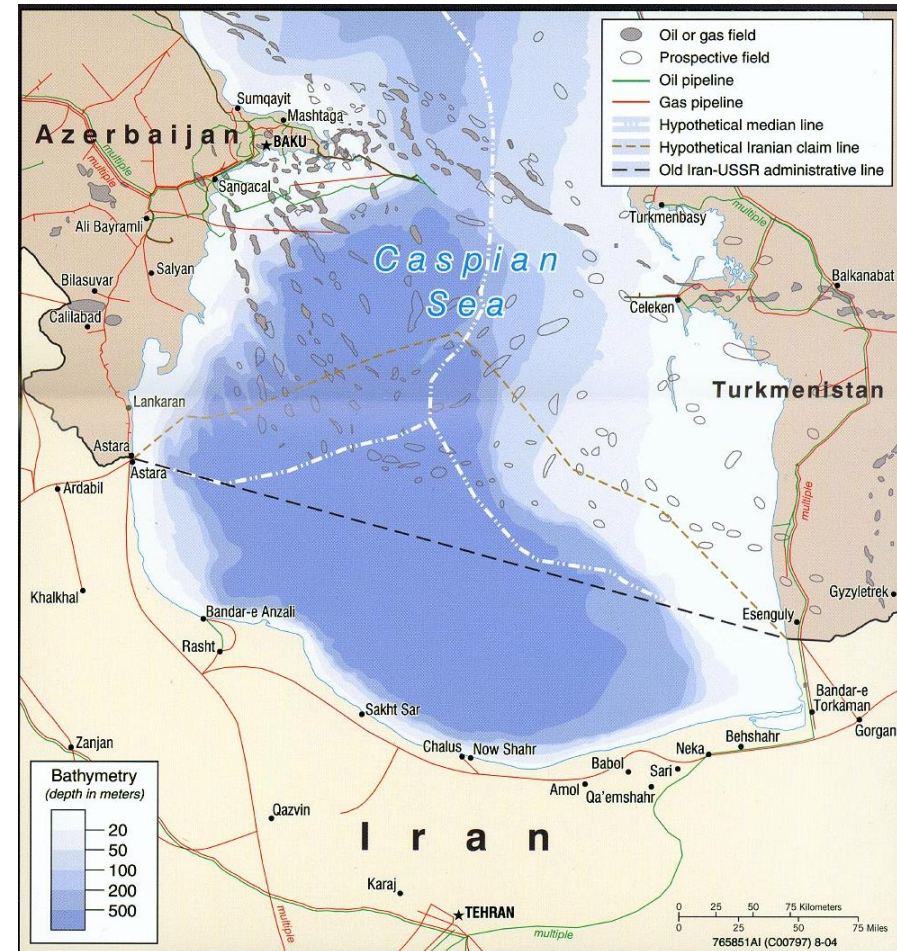
Co je to OPEC? Viz <http://cs.wikipedia.org/wiki/OPEC>

členové OPECu: zelená - zakládající členové, modrá - další č.,
červená - odchozí č., žlutá - možní budoucí č.

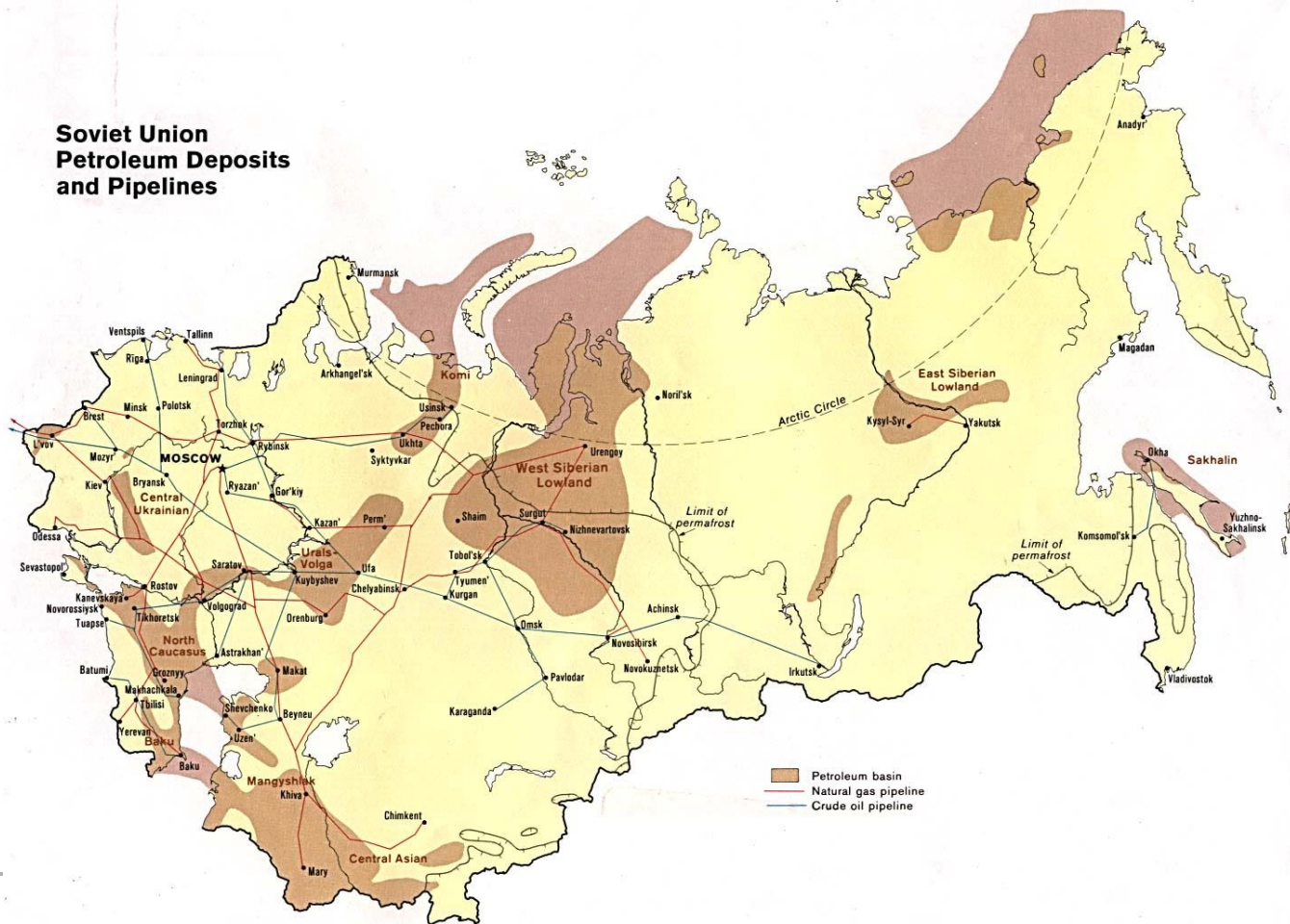
Ropa - těžba

Těžba ropy v oblasti Perského zálivu a Kaspického moře:

Ropa - těžba

S pomocí odkazu: <http://www.petroleum.cz/ropa/vyskyt-ropy-soucasnost.aspx> a mapky jmenujte naleziště ropy v Rusku, Zakavkazsku a ve Střední Asii. Popište naleziště v ČR.

Ropovody

Podle mapy: <http://www.petroleum.cz/doprava/>
popište hlavní směry ropovodů ve střední Evropě.

<http://www.enviweb.cz/clanek/energie/66655/rafinerie-a-ropovody-ve-stredni-evrope>

Odkud a kam směřují ropovody:
Družba

http://cs.wikipedia.org/wiki/Ropovod_Dru%C5%BEba
<http://www.petroleum.cz/doprava/ropovod-druzba.aspx>
<http://www.mero.cz/provoz/ropovod-druzba/>

IKL

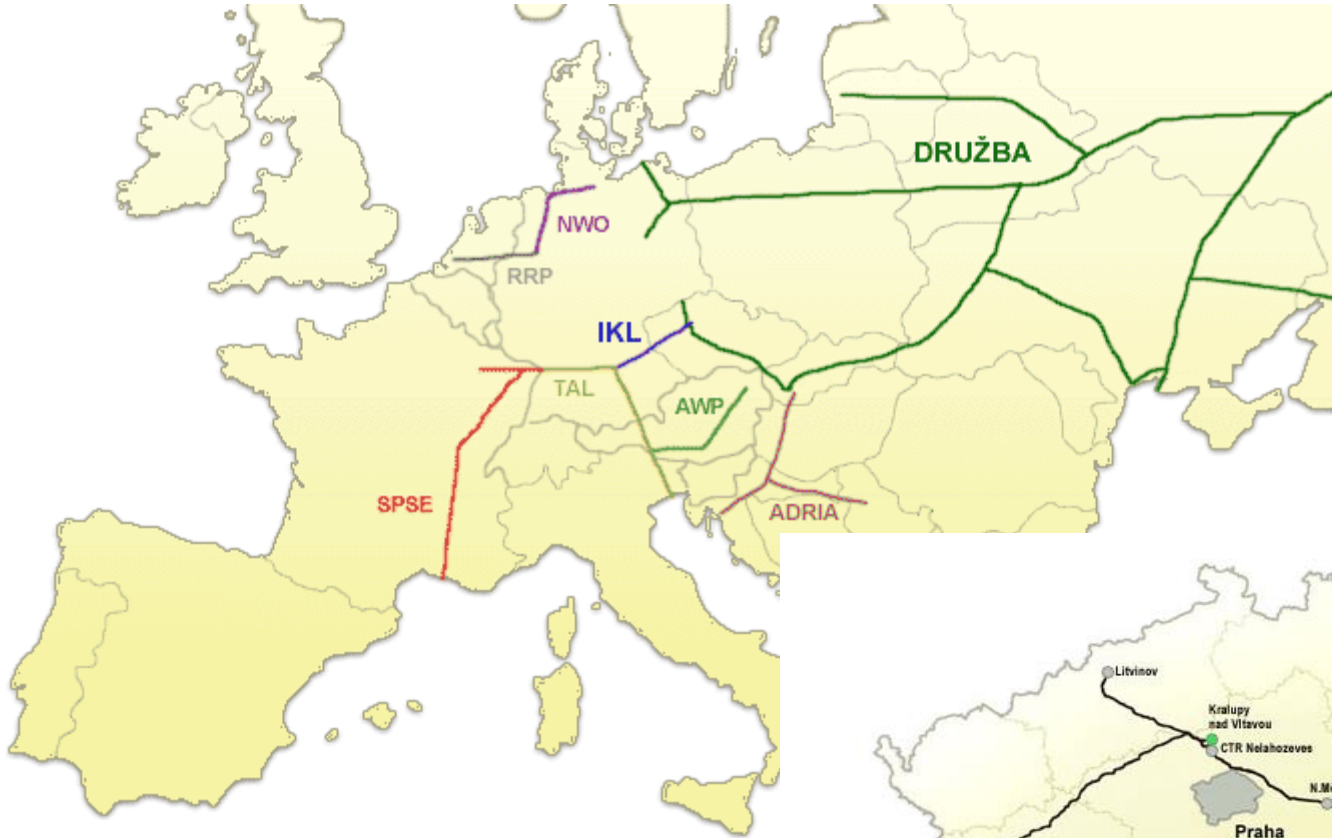
http://cs.wikipedia.org/wiki/Ropovod_Ingolstadt
<http://www.petroleum.cz/doprava/ropovod-ikl.aspx>
<http://www.mero.cz/provoz/ropovod-ikl/>

Adria

<http://www.i15.cz/slovnaft-a-skupina>
[-mol-investuji-do-ropovodu-adria-80-mil-e/](http://www.mol-investuji-do-ropovodu-adria-80-mil-e/)

Ropovody

22

Družba
IKL
Adria
TAL

20

21

<http://www.mero.cz/provoz/ropovodna-sit-evropy/>

<http://www.mero.cz/provoz/ropovodna-sit-cr/>

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alaska_Pipeline_Closeup_Underneath.jpg?uselang=cs

Ropovody

Ropovod Družba z Ruska:

Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Polsko, východní část SRN

Ropovod TAL (Transalpine Pipeline) z Terstu:

Rakousko a jižní Německo
ropa z různých zdrojů, tankery

Ropovod IKL (Ingolstadt-Kralupy-Litvínov)

z Vohburgu

do Nelahozevse u Kralup nad Vltavou
navazuje na TAL, ropa do ČR

Ropovod Adria z Omišalju:

Slovinsko, Chorvatsko, Maďarsko, Slovensko

Zdroje ropy pro ČR

Ruská naleziště: (popiště, kde se nacházejí)
jižní větev ropovodu Družba
přes Bělorusko, Ukrajinu a Slovensko

Ostatní naleziště: (popiště, kde se nacházejí)
ropovodem IKL

Malá naleziště na Jižní Moravě (popište, kde se nacházejí)

V České republice jsou v provozu tři rafinérie ropy:
Litvínov, Kralupy nad Vltavou, Pardubice

22

Ropovody

Popište těžbu a vývoz ropy v regionech Ruska, Zakavkazska a Střední Asie.

Ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan http://cs.wikipedia.org/wiki/Ropovod_Baku-Tbilisi-Ceyhan

První ropa byla vyčerpána z Baku v květnu 2005 a do Ceyhanu dotekla v květnu 2006.

Ropovod Kazachstán – Čína, etapy dokončení: 2003, 2005, 2009

Ropovod Rusko (Sibiř) – Čína (SV oblast), od 2011

23

Čtěte také: <http://blisty.cz/art/41990.html>

24

Zemní plyn

S pomocí odkazu <http://world.bymap.org/index.html> zjistěte: které státy mají největší produkci, spotřebu, export, import a rezervy zemního plynu.

Které evropské státy těží zemní plyn?

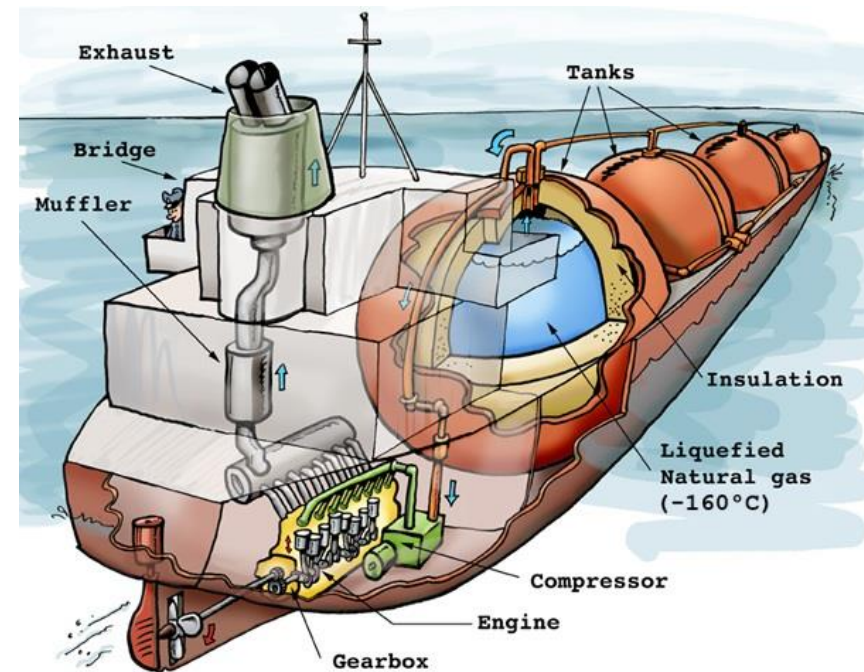
Prostudujte si stránky: <http://www.zemniplyn.cz/>

Jak se přepravuje zemní plyn?

Vysvětlete pojmy: plynovod, tanker

26

25

Zemní plyn

těžba	spotřeba	vývoz	dovoz	rezervy
USA	USA	Rusko	EU	Rusko
Rusko	Rusko	Katar	Japonsko	Írán
EU	EU	Norsko	USA	Katar
Írán	Čína	EU	Německo	Turkmenistán
Kanada	Írán	Kanada	Itálie	USA

Údaje o zemním plynu, rok 2014

Zdroj: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html#N>

Zemní plyn - přeprava

Přeprava potrubím

vedení plynovodů po souši,

po mořském dně: z Afriky a ze Severního moře do Evropy

Přeprava tankery

přes moře na velké vzdálenosti: z Afriky (Alžírsko, Nigérie) do Evropy

28

Zemní plyn

Podle map:

a) <http://www.zemniplyn.cz/doprava/default.htm>

b) <http://www.energybulletin.cz/?q=clanek/energeticka-bezpecnost-pro-evropu-budoucnost-zemniho-plynu>

jmenujte hlavní směry přepravy zemního plynu.

Těžba zemního plynu

Zemní plyn

Zásobování Evropy: z Ruska a z šelfu Severního moře

Rusko

těžba na **západní Sibiři**
plynovody přes Polsko, Slovensko a ČR

Norsko

těžba v **norském sektoru Severního moře**
podmořské plynovody přes Německo

Alžírsko

podzemní plynovody do Španělska a Itálie
ve zkapalněné formě do Španělska, Francie a Itálie

Nizozemsko

ložisko u **Groningenu**

Plynovody

Zásobování České republiky:
plynovody z Ruska a Norska

Těžba na jižní Moravě
(max. 1% spotřeby)

Plyn z Ruska
přes Slovensko, Lanžhot

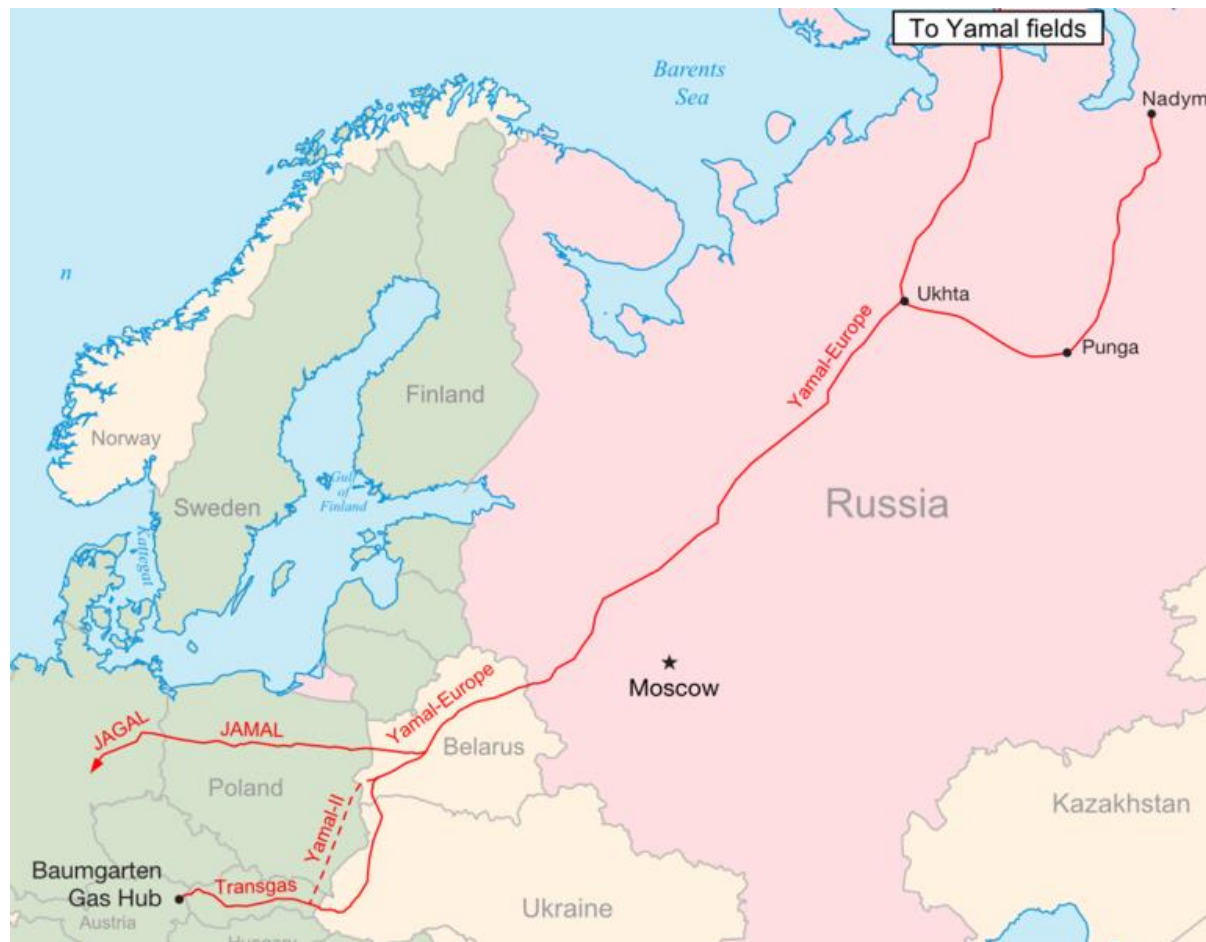
Plyn z Norska
od r. 1997
asi čtvrtina celkového dovozu
Hora Sv. Kateřiny

Plynovody

Jamal: http://cs.wikipedia.org/wiki/Plynovod_Jamal_-_Evropa

Podle mapky popište, směr plynovodu Jamal

<http://1x1.fi/cs/10677>

Plynovody

Nord stream: http://cs.wikipedia.org/wiki/Nord_Stream

Rok 2011, z ruského Vyborgu do německého Greifswaldu po dně Baltského moře

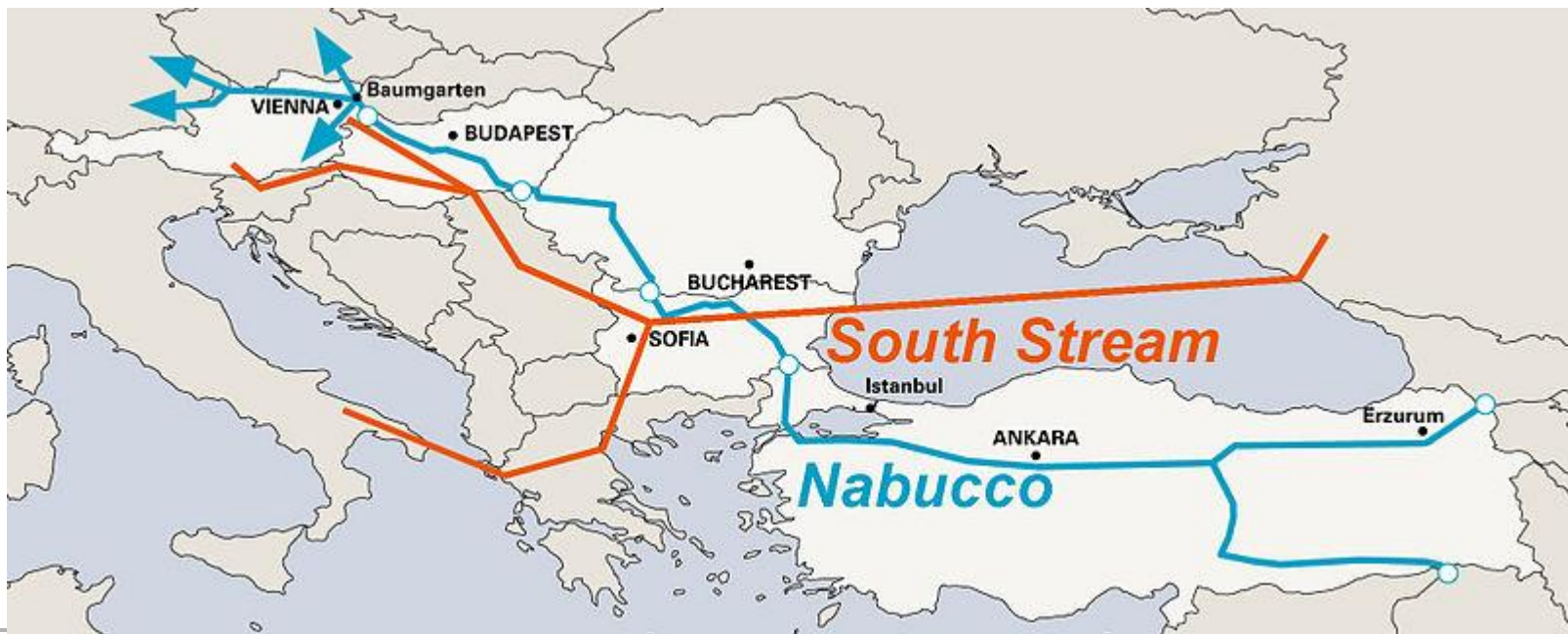
Plynovody

South stream: http://cs.wikipedia.org/wiki/South_Stream

Plán trasy: ruská Džubga, Černé moře, Bulharska (Varna), dále jižní větev (Řecko – Itálie) a severní větev (Srbsko – Maďarsko – Rakousko).

Nabucco: http://cs.wikipedia.org/wiki/Nabucco_%28plynovod%29

Má přivádět plyn do Evropy z oblasti Kaspického moře: Turecko – Bulharsko – Rumunsko – Maďarsko – Rakousko, bude navazovat na plynovod z Azerbajdžánu přes Gruzii do Turecka.

Ropa, zemní plyn

Popište těžbu a vývoz ropy a zemního plynu v oblasti Zakavkazska a Střední Asie

Gas pipelines in the Caspian region

Courtesy of Center for Global Energy Studies

35

36

Ropa, zemní plyn

Pracujte s odkazem: <http://www.eia.gov/countries/>

Pod Analysis Briefs
hledejte údaje o:

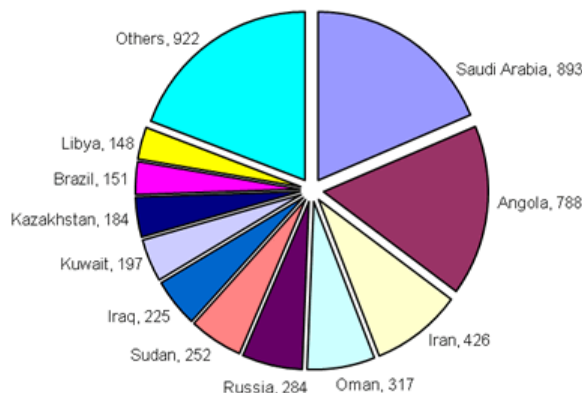
Číně
Japonsku
Norsku
Rusku

Popište:

- 1) dovoz ropy
 - a) do Číny
 - b) do Japonska

- 2) vývoz plynu
 - a) z Norska
 - b) z Ruska

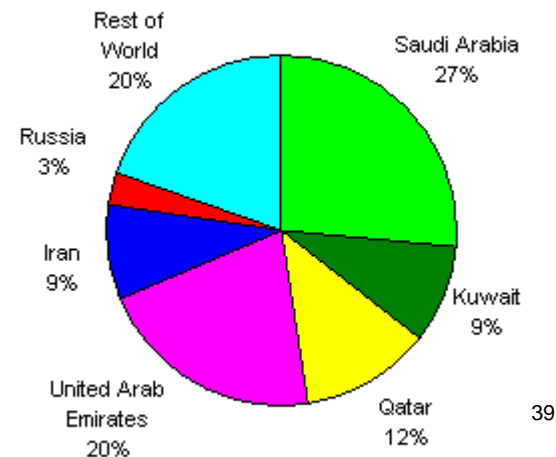
China's Crude Oil Imports by Source, 2010
(*'000 barrels per day)

Source: FACTS Global Energy

37

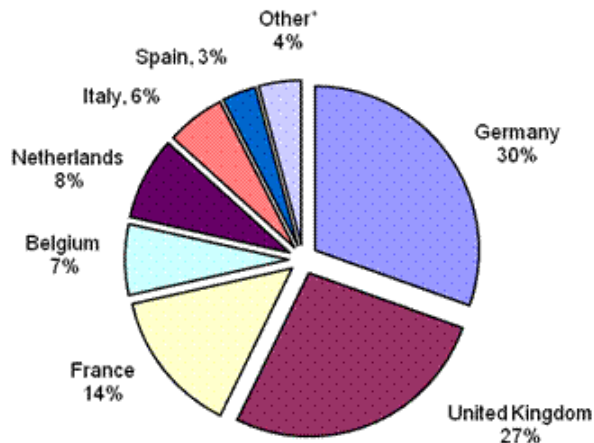
Japan's Crude Oil Imports by Major Sources
2009

39

Source: EIA, Global Trade Atlas, Japanese Government Sources

Norway Natural Gas Pipeline Exports, 2010

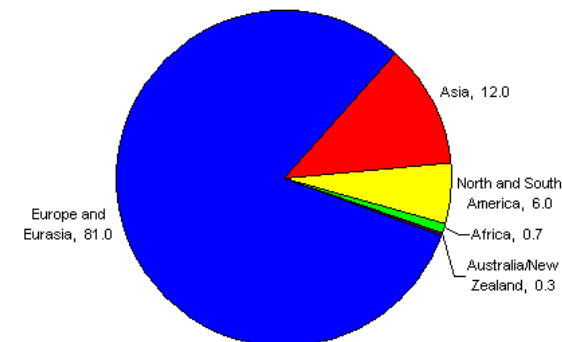

Source: BP

38

*Other: Austria and Czech Republic

Russian Crude Oil Exports, 2009

Source: Global Trade Atlas, FACTS, and EIA.

40

Uhlí

Jaké je využití černého a hnědého uhlí? Jmenujte hlavní světová naleziště uhlí.

Černé uhlí:

USA (Pensylvánie – Appalačská pánev),

Čína, Indie,

Rusko (Kuzbas, Pečora – Vorkuta),

Austrálie, JAR,

Kazachstán (Karaganda, Ekibastuz),

Ukrajina (Donbas),

Polsko (Horní Slezsko),

Německo (Porúří),

omezeně ve střední Anglii

severní Francii a v Belgii

Hnědé uhlí:

USA,

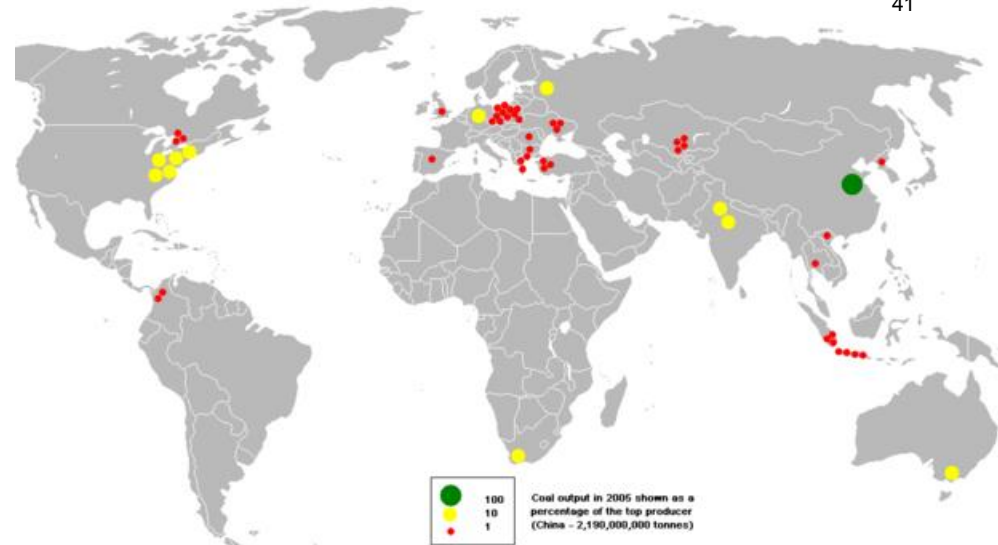
Rusko (Kansk – Ačinsk, Moskevská pánev),

Čína, Austrálie, Ukrajina, Brazílie, Německo (Porýní, Sasko),

Česká republika (Podkrušnohorské pánve)

41

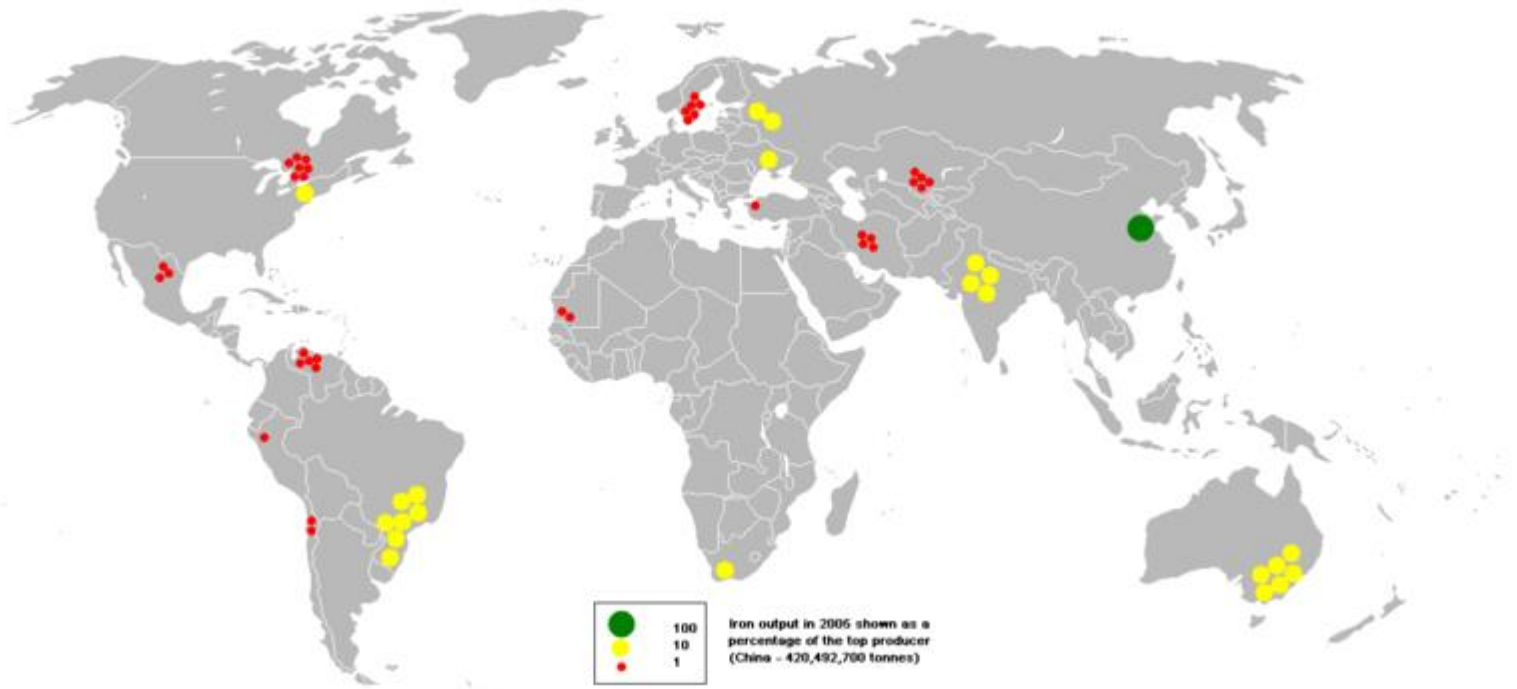

42

Rudy

Jaké je využití rudných surovin?

Jmenujte hlavní světová naleziště železné rudy a příklady těžby rud barevných kovů.

43

Železná ruda:

Brazílie, Austrálie, Čína, Rusko (Kursk, Ural), Indie, Ukrajina (Krivij Rih), USA (Kanadská jezera), JAR, Kanada (Labrador), Švédsko (Kiruna - Gällivare), Venezuela, Kazachstán

Nerostné suroviny

Prostudujte mapy na následujících odkazech.

Posud'te, jaké zásoby nerostných surovin mají státy:

Čína http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/china_fuels_83.jpg

Francie http://www.lib.utexas.edu/maps/europe/france_resources_1972.jpg

Státy Střední Asie http://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/centralasia_energy96.jpg

Rumunsko http://www.lib.utexas.edu/maps/europe/romania_res_1970.jpg

Rusko http://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/ussr_metal_1974.jpg

Španělsko http://www.lib.utexas.edu/maps/europe/spain_mineral_1974.jpg

Polsko http://www.lib.utexas.edu/maps/atlas_east_europe/poland-economy.jpg

Co jsme si zapamatovali ?

- Jaké je základní členění průmyslu?
- Co jsou to lokalizační faktory průmyslu, jmenujte příklady.
- Které státy jsou významnými těžiteli ropy a zemního plynu?
- Které státy jsou předními vývozci ropy a zemního plynu?
- Co rozumíme pod zkratkou OPEC?
- Které státy mají vysokou spotřebu ropy a zemního plynu?
- Odkud dováží ropu a zemní plyn Evropa?
- Odkud je zásobena ropou a zemním plynem ČR?
- Jmenujte hlavní směry ropovodů a plynovodů v Evropě.
- Vysvětlete pojmy: ropovody Družba, IKL, Adria
- Vysvětlete pojmy: tranzitní plynovod, Nord stream, South stream, Nabuco, tanker
- Vyjádřete se k těžbě ropy a zemního plynu v Rusku, Severním moři, v okolí Kaspického moře, v Severní Americe
- Vyjádřete se ke světové těžbě uhlí a rud

Zdroje:

BIČÍK, Ivan a Bohumír JANSKÝ. *Příroda a lidé Země: Učebnice zeměpisu pro střední školy*.

Praha: Nakladatelství České geografické společnosti s. r. o., 2001. ISBN 80-86034-45-3.

BIČÍK, Ivan, Vladimír BAAR, Zdeněk ČERMÁK, Václav FRAJER a Radim PERLÍN. *Hospodářský zeměpis: globální geografické aspekty světového hospodářství*.

Praha: Nakladatelství České geografické společnosti s. r. o., 2003. ISBN 80-86034-52-6.

SMOLOVÁ, Irena a Miroslav VYSOUDIL. *Zeměpis na dlani*. Olomouc: Rubico, 2003. ISBN 80-85839-88-1.

Central Intelligence Agency: The World Factbook [online]. [cit. 2011-10-15].

Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html>

Petroleum.cz [online]. 2007 - 2011 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://www.petroleum.cz/index.aspx>

Obrázky a tabulky:

1. SNELSON, Brian. Soubor:Final assembly 3.jpg. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- 2011, 14. 9. 2008 [cit. 2011-10-21].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Final_assembly_3.jpg

2. Soubor:Vratimov továrna na celulózu.gif. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 3. 3. 2009 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Vratimov_tov%C3%A1rna_na_celul%C3%B3zu.gif

3. Soubor:Coal mine Wyoming.jpg. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 8. 2. 2007 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Coal_mine_Wyoming.jpg

4. CHRISTENSEN, Erik. Soubor:Oil platform in the North SeaPros.jpg. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 7. 10. 2006 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Oil_platform_in_the_North_SeaPros.jpg

5. *Central Intelligence Agency: The World Factbook* [online]. [cit. 2011-10-15]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html#O>

6. EKRU-BNTYH. Soubor:Oil producing countries map.png. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 26. 10. 2011 [cit. 2011-10-15]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Oil_producing_countries_map.png

7. Global Oil Chokepoints. *U.S. Energy Information Administration* [online]. 2. 3. 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=330>

8. TOSAKA. File:Oil tanker (side view).PNG. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2. 3. 2008 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z:

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Oil_tanker_%28side_view%29.PNG

9. BOCHENEK, Gilbert. File:Pano Raffinerie Jean-Gaulin.jpg. *Wikimedia commons* [online]. 10. 10. 2010 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pano_Raffinerie_Jean-Gaulin.jpg?uselang=cs

10. ROKE. Soubor:Oil exports.PNG. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 28. 11. 2006 [cit. 2011-11-01]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Oil_exports.PNG

11. ROKE. Soubor:Oil imports.PNG. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 28. 11. 2006 [cit. 2011-11-01]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Oil_imports.PNG

13. D+c=mn. Soubor:OPEC now.svg. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 14. 5. 2011 [cit. 2011-11-02]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:OPEC_now.svg

14. OBERDORF, Falk. File:Nordsee Wirtschaftszonen.png. *Wikimedia commons* [online]. 6. 11. 2009 [cit. 2011-11-08]. Dostupné z:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nordsee_Wirtschaftszonen.png?uselang=cs

15. PCL Map Collection. *University of Texas Libraries* [online]. [cit. 2011-11-02]. Dostupné z:

http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/iran_southern_caspian_energy_prospects_2004.jpg

16. PCL Map Collection. *University of Texas Libraries* [online]. [cit. 2011-11-02]. Dostupné z: http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/iran_petroleum_facilities_2004.jpg

18. PCL Map Collection. *University of Texas Libraries* [online]. [cit. 2011-11-02]. Dostupné z: http://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/soviet_pet_deposit_82.jpg

19. File:Oil pipelines in Europe.png. *Wikimedia commons* [online]. 9. 1. 2007 [cit. 2011-11-07]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oil_pipelines_in_Europe.png?uselang=cs

20. Ropovodná síť Evropy. *Mero ČR* [online]. 2008 [cit. 2011-11-07]. Dostupné z: <http://www.mero.cz/provoz/ropovodna-sit-evropy/>

21. Ropovodná síť ČR. *Mero ČR* [online]. 2008 [cit. 2011-11-07]. Dostupné z: <http://www.mero.cz/provoz/ropovodna-sit-cr/>

22. RAMSEY, Derek. File:Alaska Pipeline Closeup Underneath.jpg. *Wikimedia commons* [online]. 19. 8. 2005 [cit. 2011-11-08]. Dostupné z:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alaska_Pipeline_Closeup_Underneath.jpg?uselang=cs

23. FEXX. Soubor:Btc pipeline route.png. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 26. 5. 2005 [cit. 2011-11-09]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Btc_pipeline_route.png

Zdroje:

24. DEXCEL. File:Kazakh-China Pipeline.PNG. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 19.3. 2008 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Kazakh-China_Pipeline.PNG
25. WELLEMAN. File:LNGtanker.jpg. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 4. 12. 2004 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:LNGtanker.jpg>
26. Soubor:Erdgas-Hochdruckleitung Bad Leonfelden-Linz.JPG. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 11. 9. 2006 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Erdgas-Hochdruckleitung_Bad_Leonfelden-Linz.JPG
27. *Central Intelligence Agency: The World Factbook* [online]. [cit. 2011-11-01]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/docs/notesanddefs.html#N>
28. PLINE. File:Methanier aspher LNGRIVERS.jpg. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 27. 6. 2006 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Methanier_aspher_LNGRIVERS.jpg
29. ST. KREKELER. File:KarteErdgasWeltproduktion.png. *Wikimedia commons* [online]. 29. 7. 2005 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:KarteErdgasWeltproduktion.png?uselang=cs>
30. HARDSCARF. File:RUGasPipesMap.jpg. *Wikimedia commons* [online]. 15. 1. 2006 [cit. 2011-11-05]. Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:RUGasPipesMap.jpg?uselang=cs>
31. BAILEY, Samuel. File:Major russian gas pipelines to europe.png. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 15. 11. 2009 [cit. 2011-11-09]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Major_russian_gas_pipelines_to_europe.png
32. BAILEY, Samuel. Soubor:Yamal-europe.png. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 15. 11. 2009 [cit. 2011-11-09]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Yamal-europe.png>
33. BAILEY, Samuel. Soubor:Nordstream.png. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 15. 11. 2009 [cit. 2011-11-08]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Nordstream.png>
34. STANQO. File:2010Nabucco and South Stream.jpg. *Wikimedia commons* [online]. 16. 11. 2010 [cit. 2011-11-08]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:2010Nabucco_and_South_Stream.jpg?uselang=cs
35. Center for Global Energy Studies. File:Gaz pipelines in the Caspian region.gif. *Wikimedia commons* [online]. 3. 10. 2010 [cit. 2011-11-08]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gaz_pipelines_in_the_Caspian_region.gif?uselang=cs
36. Texas University. File:Caspian sea oil gas-2001.jpg. *Wikimedia commons* [online]. 16. 10. 2009 [cit. 2011-11-08]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Caspian_sea_oil_gas-2001.jpg?uselang=cs
37. China. *U.S. Energy Information Administration* [online]. 2011 [cit. 2011-11-18]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH>
38. Norway. *U.S. Energy Information Administration* [online]. 2011 [cit. 2011-11-18]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=NO>
39. Japan. *U.S. Energy Information Administration* [online]. 2011 [cit. 2011-11-18]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=JA>
40. Russia. *U.S. Energy Information Administration* [online]. 2011 [cit. 2011-11-18]. Dostupné z: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=RS>
41. NIELSEN, Jens Buurgaard. File:Embers 01.JPG. *Wikimedia commons* [online]. 29. 10. 2006 [cit. 2012-11-09]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Embers_01.JPG?uselang=cs
42. ANWAR SAADAT. File:2005coal.png. *Wikimedia commons* [online]. 3. 6. 2007 [cit. 2011-11-09]. Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:2005coal.png?uselang=cs>
43. ANVAR SAADAT. Soubor:2005iron ore.PNG. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2. 6. 2007 [cit. 2011-11-09]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:2005iron_ore.PNG